



VALOROȘI INSTRUMENTIȘTI ROMÂNI

VALUABLE ROMANIAN INSTRUMENTALISTS

ELENA ȚURCAN

Abstarct: *The article is as a family album that covers the life's chronology and the creative activity of many famous violins and valuable Romanian instrumentalists. It is a memory and remembrance lesson of those who were and are Romanian rhapsodes of music.*

Key words: *musicians, instrumentalists, instrumental music, Republic of Moldova, România*

„Atât suntem oameni, cât nu uităm” **Nicolae Botgros**

Istoria își scrie povestea cu noblețe și profesionalism. Moldovenii și-au cântat bucuriile și necazurile de-a lungul istoriei și au găsit în muzica lăutărească una dintre puținele alinări. Experiența perceptivă acumulată de-a lungul anilor, marcată de efervescenta cântecului popular, imaginea vie a lăutarilor, pitorescul și farmecul fanfarelor și tarafurilor din Moldova, constituie elementele definitorii în procesul formării concepțiilor estetice la poporul nostru. „Majoritatea lăutarilor din țara noastră au fost de origine romă și acest lucru nu miră pe nimeni. Țiganii erau singurii care erau chemați la cheful pentru a le anima. Iar acest lucru îl făceau cel mai des folosind scripcă, care a fost cel mai folosit instrument la petreceri. Nu exista petrecere fără lăutari, iar aceștia proveneau din rândul țiganilor și nu era nicio rușine, era ceva normal. De-a lungul anilor, unii dintre acești interpreți de muzică populară și-au câștigat o reputație de neregalat, asemănătoare chiar cu cea a unor vedete ale teatrului de atunci și nu numai. Unii dintre acești interpreți au intrat și chiar au reușit să rămână în istoria muzicii populare, fiind acum văzuți și dați ca exemple”.[1]

Astfel, atașamentul pentru cântecul popular și rapsozii săi, sentimentul de venerație și respect pentru geniul muzical al poporului ne permit, după cum remarcă muzicologul E. Tcaci, să înțelegem „unul dintre izvoarele importante ale creației poporului nostru. Aceasta reflectă, în nuanțe subtile și diferențiate, autenticitatea prototipului folcloric, „coloritul musical moldovenesc”, simbioza specifică dintre elementele culturii muzicale tradiționale și viziunea componistică modernă”.[2]

Expoziția on-line „Valoroși instrumentiști români” organizată de Oficiul Documente muzicale a BȘ USARB este ca un album de familie care începe cu Ignat Bratu, vestit lăutar din Chișinău, au fost analizați, pe rând: Serghei Lunchevici, violonist și dirijor al orchestrei „Fluieraș”, compozitor, actor de cinema; Petre Zaharia, fluieraș, naist, taragotist, cavalist și clarinetist; Ion Carai, perfect și desăvârșit trompetist; Victor Postolache, un acordeonist expresiv, care cunoștea frumosul, personalitate puternică, mereu neobosit pentru a susține lumina muzicii; Gheorghe Macarov, un violonist care cânta cu mare suflet; Valeriu Hanganu, renumitul trompetist basarabean; Serghei Pojar, muzician, ziarist, pedagog și compozitor, unul dintre cei mai reprezentativi critici de artă muzicală ai ultimelor decenii ale secolului trecut; Gheorghe Pașoalcă, violonist nemaipomenit; Valentin Platonov, țambalagist, Gheorghe Angheluș, mare violonist și folclorist. Toți marii lăutari menționați în această expoziție nu sunt doar un „pomelnic” al celor duși, ci este o aducere aminte, un ecou discret. „Acești oameni sunt de o modestie fabuloasă, au un talent înnăscut, fantastic, minte nemaipomenit de tare, le umblă mîntea fabulos și este ceva cu totul unic să încerci să le deschizi inima”.[3]

„Îmi dau seama că noi nu mai avem lăutari, generația tânără n-o să aibă ceea ce



au avut vechii lăutari. Nu au comportamentul și nici spiritualitatea aceea. Trebuie să le deprindă, dar nu au de la cine. Tinerii cântă ceea ce aud la radio sau pe CD. Îi aud pe lăutarii din România - sigur că acolo se cântă un pic altfel, dar muzica lăutărească autohtonă, pe care am avut-o, tinerii nu au de unde să o asculte, să o deprindă, nu au nici măcar acces la înregistrări. Le tot vorbesc colegilor mei despre tradițiile cele frumoase pe care le-am avut, care trec prin sânge, prin vene. Tatăl meu vedea în fiecare muzicant o comoară. Uite, trebuie să faci asta, asta și asta... Era un bun pedagog. Multă lăutărie am deprins de la tata și de la lăutarii noștri din sudul Moldovei. După asta am făcut școală bună la Edineț, în nordul Moldovei, unde am cunoscut mulți lăutari, deosebiți. Nu uit niciodată glumele pe care le făceau lăutarii – erau glume „profesionale”, făcute cu tâlc, nu cu ură și cu sfadă cum se face acuma. Erau glume „cantabile”, spirituale” ne remarcă Nicolae Botgros.

Văzând importanța reală a lucrurilor, încărcătura sfântă, „Lăutarii” lui Nicolae Botgros vin cu strigăt de salvare a Binelui și Frumosului. Ei intenționează să instaleze monumente pe mormintele lăutarilor din republică. Să ofere cea mai frumoasă lecție despre memoria și amintirea celor care au fost rapsozii muzicii populare basarabene. Primul a fost instalat la Soroca, pe mormântul lui Victor Postolachi. „Aici, zace marele nostru profesor. Să fie această pomană primită din partea orchestrei pe care o conduc și a familiei mele. Suntem mulți discipoli de-ai lui în orchestră și, plecând la drum, cântărim lucrurile, așa cum făcea el. Ne amintim lucruri haioase, frumoase care ne-au unit. Ceea ce a lăsat Victor Postolache în inimile noastre nu a lăsat niciun academician, istoric, mare savant. Victor Postolache, ca și ceilalți lăutari, au turnat în suflete infinitul muzicii, au mângâiat oamenii, le-au făcut viața frumoasă și le-au dat speranța de viață. Să ne gândim mereu la ei cu un gând pur și să ne rugăm pentru sufletele lor”. [4] Este chemarea făcută de Nicolae Botgros acum câțiva ani. Ideia a finisat cu peste 10 monumente instalate pe teritoriul Republicii Moldova la mormintele lăutarilor basarabeni. Și se termină expoziția cu Gheorghe Zamfir, naist virtuoz și compozitor român; Ion Zaharia, flautist, binecuvântat de Dumnezeu, compozitor și profesor universitar; Vasile Iovu, naist, flautist, artist al poporului; Nicolae Botgros, artist, violonist, dirijor al orchestrei de muzică populară „Lăutarii”; dar și ceva mai tineri Vitalie și Vasile Advahov, Ilian Gîrneț cel care a fost numit „Oistrăh al Moldovei”.

Fiecare dintre acești lăutari ai Moldovei au fost apreciați la timpul lor. Unul dintre ei, fără îndoială este, **Ignat Bratu**, (n. [19--?], Chișinău - d.1993) „Pe nenea Ignat Bratu îl știe o lume întreagă - marele lăutar, actor, muzician-violonist - a fost un om care ne-a dat o educație extraordinară. Cine a cântat cu nenea Ignat a primit o educație solidă. Mare om de omenie care ne-a lăsat o școală populară lăutărească și omenească de a ne comporta. Mă întreba întotdeauna cum o mai duc muzicanții. Când veneam din România, întreba ce face Budală, ce face cutare, dacă am fost pe la mormântul lui Toni Iordache, al lui Drăgoi... El a făcut școală împreună cu tatăl meu, la liceul de muzică din Iași, și cunoștea cercul celor mai mari muzicanți” spune Nicolae Botgros[4]. Absolvește liceul de muzică din Iași, România. A cântat în orchestrele „Fluieraș”, „Joc”, „Folclor” și la „Cramă”. S-a filmat în filmele „Codrii” în anul 1967 și „Podurile” din anul 1973 la „Moldova-Film” cu regizorul Vasile Pascaru, după I. C. Ciobanu.

Sergei Lunchevici (n. 29.04.1934, Chișinău – d.15.08.1995, Chișinău). „Tatăl lui era vatman, mama - controloare în același tramvai. Sergei și-a manifestat dragostea pentru muzică din fragedă copilărie, la auzul muzicii vibra întreaga lui ființă, la 6 ani le-a declarat părinților, că va deveni muzician. Dacă în oraș venea vreo trupă de lăutari, Sergei trebuia căutat





la o margine a Chișinăului. Începe să studieze vioara cu profesorul Vilic. În anul 1953 absoluește Școala de Muzică, la G. Gerșfeld. Adesea la școală compunea pe ascuns muzică. Între anii 1952-1957 este la Conservatorul „G. Musicescu”, Chișinău cu profesorul Iosif Dailis (vioară) și Boris Miliutin (dirijat orchestră, 1958). Începând cu anul 1955 este violonist în Orchestra de muzică populară a Filarmonicii din Moldova, care a fost apoi redenumită în „Fluieraș”. În anul 1958 devine conducător artistic și dirijor al orchestrei, înlocuindu-l la acest post pe D. Fedov. El a fost cel mai tânăr artist distins cu titlul Artist Emerit al Republicii Moldova (la numai 25 de ani). Debutul în rolul lui Toma Alistar, filmul „Lăutarii” de Emil Loteanu a fost în anul 1967. Cele mai mari pasiuni ale sale erau culegerea folclorului și interpretarea muzicii populare moldovenești. Talentul sau a fost unul plinar, a compus cântece și muzică, inclusiv pentru filme, a făcut aranjamente pentru orchestră. Concertele sale erau adevărate sărbători ale sufletului și pe bună dreptate S. Lunchevici este numit „ultimul lăutar”. A cucerit inimile multor spectatori din întreaga lume începând cu Birmania și până în America Latină, din Africa și până în Europa, indiferent dacă interpreta „Jalea țiganului” sau vreo piesă clasică. Chiar dacă maestrul nu a avut ocazia să predea în vreo instituție de învățământ, talentul său de dascăl și pedagog este de necontestat, are mulți discipoli. Serghei Lunchevici rămâne unul dintre vioriștii și dirijorii de frunte ai Republicii Moldova din cea de-a doua jumătate a secolului al XX-lea.[5] Serghei Lunchevici a conferit orchestrei „Fluieraș” un stil inconfundabil, o tehnică interpretativă extraordinară. Pe parcursul aflării la pupitrul orchestrei, distinsul violonist și dirijor a menținut nivelul înalt de interpretare. Printre numeroasele sale pasiuni un loc special îl ocupa vânătoarea și pescuitul. El este autorul Dicționarului vânătorului și pescarului, până de curând unica carte de acest fel editată în Republica Moldova. Printre titluri și premiile sale în anul 1965 primește Artist Emerit al Republicii Moldova, anul 1966 Artist al Poporului din RSSM, anul 1967 Laureat al Premiului de Stat al RSSM, la 1967 decorat cu Ordinul Drapelului Roșu al Muncii, în anul 1976 Artist al Poporului din URSS și în anul 1993 Ordinul Republicii Moldova. A cântat în ansamblu cu: G. Strahilevici, A. Botoșanu, E. Lica, T. Ciobanu, G. Eșanu, P. Îgoveț, P. Zaharia, Ș. Zaraf, A. Heraru, D. Fedov, L. Cocea, Z. Julea, V. Golomoz, A. Istrati, I. Patlajan, Gh. Sinescu, V. Marin, T. Radu, G. Usaci, M. Bieșu, V. Baranov, P. Bradu, V. Copacinschi, M. Țurcanu, B. Aurovschi, E. Chițiș, D. Căldare-Balan, N. Sulac, I. Carai, G. Banariuc ș.a. Ca actor s-a filmat în filmele „Mariana”, anul 1967 – Ernest și „Lăutarii” în anul 1971 - Toma Alistar. A încercat compoziția în „Poienile roșii”, 1966 - compozitor, în colaborare cu I. Burdin. În anul 2003 a fost luată decizia ca Filarmonica Națională să-i poarte numele. În 2014 Poșta Moldovei a editat marca Serghei Lunchevici.

„Fondată în 1940, în decursul celor circa 76 ani de activitate Filarmonica Națională „Serghei Lunchevici” a devenit cea mai importantă instituție de concert din Republica Moldova desfășurând o amplă activitate în diverse direcții: muzica academică, populară, muzica ușoară și jazz. La Filarmonica Națională și-au început activitatea cele mai reprezentative colective, printre care se numără ansamblurile „Joc”, „Fluieraș”, „Lăutarii”, personalități notorii ale culturii muzicale moldovenești, așa ca Timofei Gurtovoi, Veronica Garștea, Boris Miliutin, Dumitru Goia, Ghita Strahilevici, Serghei Lunchevici, Vladimir Curbet, Victor Copacinschi, Nicolae Botgros, au contribuit la formarea istoricului Filarmonicii”.[6]

„Vioara sa emite un sunet de o intensitate vibrantă, de o nuanță catifelată aleasă, ce exprimă convingător și inspirat un gând muzical, o imagine, o dispoziție. Probabil, este unul dintre puțini violoniști, pentru care încrederea în forțele proprii e mai presus decât calitățile sonore ale instrumentului. Ai impresia, că poate emite sunete catifelte din dintr-o vioară-jucărie. Din păcate, și aceasta nu pot să n-o spun, „Balada” lui Ciprian



Porumbescu a rămas ultima creație, în care vioara lui Serghei Lunchevici a atins culmile perfecțiunii, și de atunci ea continuă să tacă... ”[7]

A fost un Barbu Lăutaru, / A fost un lăncu Perja, / A fost un cântec, / 'Nalt cât Luceafărul, / Lung cât Nistrul, / Adânc cât fântâna lui Pahoma, / Este un Serghei Lunchevici, / Este un cântec, / 'Nalt cât Luceafărul, / Lung cât Nistrul, / Adânc cât fântâna lui Pahoma... / Gh. Ciocoi

Petre Zaharia (n. 01.07.1934, Hoginești, Orhei – d. 11.12.1989, Cimitirul Doina Chișinău) cântă la fluieraș, nai, taragot, caval și clarinet. „Interpret autodidact, mare clarinetist, dar la fluiere a fost de neântrecut. Cântă băieții la fluiere, extraordinar, profesionist, dar fluierele lui Zaharia, fără dop, care se auzea într-o țară întreagă, nu-l mai aud niciodată. Cânta la taragot. Nu numai cânta, dar și le confecționa singur. Naiul lui Petre Zaharia a devenit cel mai bun în tot spațiul românesc. Nici în România, nici la noi nu se mai fac naiuri ca ale lui. Rămâne în sufletul tuturor celor care l-au cunoscut un lăutar și un muzicant de forță”. [4]



Petre Zaharia, „a cules așa-zis din primele mâini nectarul melodiilor populare și le-a dat o nouă viață în activitatea profesionistă în calitate de solist al orchestrei de muzică populară „Fluieraș”(1952-1975) și „Lăutarii” (1976-1978) ale Filarmonicii din Chișinău. A interpretat la fluiere *Polca moldovenească, Tropățica, Hora și Sârba*. Fiind cunoscut pe atunci cu *Doina și Bătuta din Giurgiulești* (fluiere), a cucerit publicul și prin măiestria sa de a cânta la caval. Acest interpret de seamă a căutat mereu să remarce bogăția și splendoarea melodiilor folclorice moștenite din trecutul neamului, dar aduse pe un făgaș nou al simțului și tehnicii de interpretare la tilincă”. [8] În anul 1957 cucerește medalia de aur la Festivalul mondial al tineretului și studenților din Moscova și în anul 1970 primește artist emerit din Republica Moldova”. [9]

Ion Carai (n. 25.02.1936 s. Starie Kazaci, Cetatea Alba) un perfect și desăvârșit trompetist. În anul 1942 „taică-său, Damian Carai, i-a pus trompeta în mână și i-a spus: Să cânti cum cântă neamul nostru. La ceva timp, în anul 1965 înfiripează o fanfară de toată frumusețea, pune temelie orchestrei din Hîncești. „Ion Carai, marele lăutar, cu trompeta sa, a ajuns prin anii 1967-1968 la un nivel nemaivăzut. El cânta altfel, a ajuns la un alt nivel, așa cum cânta N. Sulac, Gh. Eșanu, T. Ciobanu ... A intrat în sufletele oamenilor. A cântat cu trompeta sa, într-un fel, cu vorbe, fiindcă nu cânta numai piese instrumentale, dar și ale cântăreților. Avea o notă aparte, nici azi nimeni nu știe secretul acelei note”. [4] Lucrează din anii 1968-1971 la „Fluieraș”, apoi anii 1972-1976 la Orchestra de muzică populară „Folclor” a Radiodifuziunii. Tot atunci între anii 1976-1986 cu „Miorița”, dirijor Vasile Goia. Din anii 1986-1990 cu „Potcoava”. Din anul 1995 cântă în restaurantul „Viena” din București. Iar în anul 1998 primește ordinul „Gloria muncii”. „S-a format o școală Ion Carai, au înșușit-o excelenții săi succesori-trompetiști Vladimir Duminiță (Chișinău), Adam Stîngă (Cahul), Simion Tîrșu (Edineț), Vădim Coman (Glodeni). Acești tineri muzicanți au învățat de la maestrul Ion Carai, tot așa cum dânsul, la rându-i, a înșușit arta marilor lăutari Marcel Budală, Ilie Udilă, Florea Cioacă din România, apoi a celora din altă parte a Prutului - Nicolae Banu și Mechiu Ciobanu din Edineț”. [4] „Cel care îl ascultă pentru prima dată ar putea bănui că acest perfect, desăvârșit trompetist ar avea niște școli, academii mari în ale muzicii, nebănuind că autorul sclipitoarelor perle care completează astăzi fonoteca de aur a Radioteleviziunii Naționale din Chișinău a terminat, doar niște cursuri la Odesa. Și atât. În rest, cea mai mare Universitate i-a fost și rămas talentul de la natură, alimentat și fructificat de o muncă istovitoare și incontinuuă” spune Nicolae Botgros. „Un om extraordinar,





prietenos, săritor la nevoie și avea un gust aparte în alegerea repertoriului” remarcă Zinaida Julea. „Trompetistul era autodidact, venit în orchestra „Folclor” nu cunoștea notele, iar ca să le învețe i-a luat puțin timp, a fost cel mai bun trompetist din istoria lăutărească a Moldovei” zice Nicolae Glib. „Cântă atât de dulce, încât îmi vine să-mi iau trompeta de la gură. Nota lui Carai nu o are însă nimeni. Dumnezeu i-a dat un secret, un har pe care nu-l dă la toți” spunea Valeriu Hanganu. În anul 2002 Ion Carai marturisea: „La viața mea, am cântat în toată lumea - Europa, Japonia, SUA, America Latină. Am cântat la toată lumea moldovenește, nu țigănește. Ei nu știau că sunt țigan, am slujit poporul nostru și acum mor de foame”. În pofidă la toate, lăutarul Ion Carai și-a făcut un nume bine imprimat în memoria și conștiința melomanilor și admiratorilor de folclor, prin astfel de bucăți muzicale de rezistență, cum ar fi *Hora lăutărească, Doina, Pe urmele dorului, Sârba lui Carai, Hora, La poarta nunului*. Ion Carai, supranumit „tatăl” trompetiștilor din Moldova și aportul său la formarea școlii lăutărești de trompetă din Moldova este inestimabil, iar stilul său de interpretare, inconfundabil”.[10]

Victor Postolache (n. 1936, Reditu Mare, Dondușeni – d. 15.11.2007, Soroca). „La o margine de țară, într-un sat cu vestiți lăutari, în familia lui Tudor și Sofiei Postolachi s-a născut un băiețel. Și creștea cu dor și drag de lume, furat de frumusețea muzicii populare, ce răsuna pe la nunți, cumătrii și în casa părinților. Prinse a încerca instrumentele muzicale. I se lipi de inimă acordeonul. Îl ascultau și se minunau de glasul clapelor năzdrăvane. Căci cântecul lui era poveste. Copilul, în ochii căruia sclipeau lumini cerești atunci când asculta, interpreta cântecul popular, a ajuns mare profesor, conducător de orchestră la Colegiul de Arte din Soroca. Venit dintr-o zonă folclorică încărcată cu nestemate, a dus cântecul așa cum l-a primit la baștină – curat și transmis nealterat. Vom nota că la Reditu Mare, tradiția cântecului popular are atâta culoare și spontaneitate, cum nu găsești în altă parte. El a fost una din șansele mari pe care le-au avut mulți dintre învățăceii săi. Și elevul de ieri N.Botgros spune: „Pentru mine, el a fost și dascăl, și părinte, și prieten. Calitățile dumisale de organizator, distinsa sa colegialitate l-au așezat în fruntea orchestrei în care cântam și eu, și soția mea. Îi plăcea la nebunie muzica lăutărească. Deseori venea și mă lua în miez de noapte ca să mergem să cântăm sau să ascultăm adevărați lăutari. Îi veneau în ospeție lăutari de la Chișinău, Edineț, Reditu Mare. A fost un mare pedagog. Avea darul de la Dumnezeu de a convinge. Putea lămuri în așa fel ca noi să prindem dintr-odată. Ne-a predat aranjamentele muzicale, orchestrația și dirijarea orchestrei. Simțeam acea căldură și dragoste care mustea în interior, dar pe care, așa ca un părinte adevărat, nu ne-o arăta”. Acesta a fost Victor Postolachi, care a trăit în muzica populară, a respirat cu ea. Misterul dragostei l-a trăit în cântec. Doamna Elena, soția lui, ne spunea: „Muzica a fost pentru el Dumnezeu, familie, bucurie, durere, leac. A fost viața lui. Aflat pe patul de suferință, zile și nopți, asculta o muzică plină de armonii. Adesea îl surprindeam cu mâna în aer. Dirija...” Muzica a fost toată averea lui. N-a adunat comori și n-a avut cont în bancă, a murit în sărăcie. Dacă moartea nu l-ar fi doborât, ar mai fi avut încă multe de spus în muzică, ar mai fi avut încă multe de dăruit fiului Costel și tuturor celor pentru care a trăit și a muncit. „Aș vrea să las urmă prin cântecele de la baștina mea. Dumnezeu a fost deosebit de generos cu mine și m-a binecuvântat să mă nasc într-un sat cu lăutari frumoși, ce transmit oamenilor bucuria, să trăiesc printre ei și să pot prelua bucuriile și tristețile lor, iar apoi să le interpretez la acordeon. În aceste minunate bijuterii de la Reditu Mare mă întregesc ca suflet și ca om.” Și tot de acolo, vine ca raza ce alunecă prin nor și marea dragoste de cântec a fiului său, care este convins că tata îl urmărește din locul lui de veșnică odihnă și-i dă putere, curaj pentru a învinge dorul greu și jalea multă. Cine știe, dacă nu ar fi venit din satul acesta, ar mai





fi fost Victor Postolachi, profesorul lui Botgros, pentru că nu ar fi avut zestrea de suflet pe care i-a dăruit-o satul? Iar el, la rândul său, a dăruit-o discipolilor. Viața celor doi artiști s-ar putea asemăna cu o frescă senină din biserică. Elogiind amintirea dascălului, cu drag de publicul spectator, maestrul Nicolae Botgros, când vine la Soroca, își scoate sufletul și-l pune pe strunele vioarei sale, făcându-i pe cei care îl ascultă mai buni, mai iertători..."[11] „Om emerit al Republicii Moldova. El a crescut mulți acordeoniști, că și el era bun. Cine a făcut școala lui a avut o ușurință de a cânta. Foarte multe din gesturile mele, la dirijare, sunt învățate de la Victor Postolache. Nu copiate, cum se întâmplă în ziua de azi, ci învățate. În ziua de azi puțini învață, mulți copie spune Nicolae Botgros”. [12] Admiratorii muzicii populare au parte de un concert fastuos la Palatul de Cultură din or. Soroca. Aici se desfășoară în decembrie festivalul „Victor Postolache”. Publicul este delectat cu muzică instrumentală dar și de tineri vocaliști, în fruntea juriului este chiar maestrul Nicolae Botgros, discipolul lui Victor Postolachi.

Gheorghe Macarov (n. 12.09.1950 – d. 7.06.2007), un alt instrumentist care a plecat la Domnul la doar 57 de ani, a lucrat în orchestra „Folclor”, apoi în „Lăutarii”. Este vărul lui Nicolae Botgros. Tatăl lui Gheorghe era un violonist cunoscut, Gheorghe Verșină. „Cântam împreună pe la petreceri, la armată, cumătrii, până când am ajuns și la nunți. O tobă și o vioară. Eu am avut 2 frați și 5 surori, dar el îmi era ca un frate. A cântat în „Lăutarii” violonistul nostru mai mult de 16 ani până aproape de ultimele zile. Ultimul lui spectacol a fost la Sibiu, la festivalul „Vară, vară, primăvară”, și acolo s-a simțit rău. S-a retras după culise. Cu mare greu l-am adus acasă. În 3 săptămâni s-a dus în pământ, săracul. Cânta foarte des la un restaurant din Chișinău, era un om blând și știa să între în voie la fiecare, oamenii veneau să-l asculte. Astăzi nu-l mai putem asculta”.[4]



Valeriu Hanganu (n. 14.04.1961 s. Cuciulia, r. Cantemir, Basarabia – d. 20.12.1991 Chișinău). S-a îndrăgostit enorm de muzica populară, încă din copilărie. A primit cadoul tăticului, chiar dacă era o trompetă veche, de doar două ruble, avea să-i devină cea mai de preț bijuterie. Exersează primii pași spre cucerirea publicului cu bătrâna lui trompetă. Cânta, iar vecinii, se adunau să-l asculte cum reușea să facă dintr-un instrument fără vlagă, o unealtă profesionistă de a aduna aplauze și îndrăgire. În anul 1976 vine la Colegiul de muzică din or. Bălți, avându-l ca profesor pe Vasile Chironda. La admitere, comisia a rămas fermecată de potențialul său, iar Valerică avea să nu dezamăgească părerile nici măcar într-o zi, progresele sale fiind remarcate de toți colegii și de profesorii acestei școli, printre care se număra și maestrul Ion Dascăl, dirijor al orchestrei „Mugurel”. La anul 1980 este cel mai bun punctat trompetist la Conservatorul din Chișinău. Aici l-a avut profesor pe marele Nestor Ciobanu. Ion Dascăl l-a dus la maestrul Dumitru Blajinu, pe atunci dirijorul orchestrei „Folclor”. Fără să descrie prea mult cine este, ce capacități are, la ce stadiu a ajuns, Valeriu primește o partitură de vioară foarte grea, pe care nimeni nu o mai cântase. Trompeta lui Hanganu l-a uimit într-o clipită pe marele dirijor. Între anii 1986-1991 cântă cu „Luătarii”, condusă de Nicolae Botgros.”[4] La Conservator a cunoscut-o pe doamna Liuba Hanganu, cea care avea să-i devină mai apoi soție. Bucuria lui cea mare a venit o dată cu nașterea fiului său, Dumitru Hanganu, de care avea să se bucure doar 6 ani. „Valeriu Hanganu a fost un trompetist mare de tot. Am spus că dacă la noi timp de 100 de ani se mai naște un trompetist ca Valeriu Hanganu, înseamnă că suntem foarte norocoși. Cântă băieții la trompetă, păcat de zis, toți cântă bine, avem mari trompetiști – Simion Tîrșu, Vladimir Duminiță, Nicolae Robu, mulți trompetiști care cântă extraordinar de frumos. Suflarea lui Valeriu Hanganu, nu o are





nimeni, fiindcă acesta a fost născut pentru trompetă”.[13] În urma lui a rămas Dumitru Hanganu, care-i duce mai departe zestrea muzicală, fiind un instrumentist de nădejde al maestrului Nicolae Botgros, al orchestrei și al întregului popor, iar visele sale sunt adesea vegheate de maestrul Valeriu, călăuzindu-i pașii și luminându-i calea.

Serghei Pojar (n. 22 aprilie 1961 – d. 24 ianuarie 2010, mun. Chișinău). „A absolvit Școala de Muzică „Ștefan Neaga”, din anul 1986 la Conservatorul de Stat „G. Musicesu”. În anul 2006 susține teza de doctor cu tema *Creația lui Mihai Eminescu în muzica compozitorilor din Republica Moldova*. Predă disciplinele istorice și teoretice în unele instituții de învățământ din capitală. A activat la Școala de Arte „V. Poliakov”. Are următoarele studii monografice: *Istoria Chișinăului muzical, Roadele aceluiași arbore, Spre tainele pianismului, Mihai Eminescu și muzica, Baletul lui Eugeniu Doga „Luceafărul”*. Culegeri de romanțe și cântece: *Cui să-i împrumut fericirea, Ce culoare are copilăria?, Sunt minuni pe lume*, etc. A fost un publicist și cronicar activ. Deși a scris preponderent în rusă, publicațiile sale apar în toată mass-media din Moldova. Din anul 1992 este membrul al Uniunii Compozitorilor din Republica Moldova, al Uniunii Jurnaliștilor și al Uniunii Muzicienilor.”[14] În anul „2015, Biblioteca Municipală „B. P. Hasdeu”, elaborează biobibliografia dedicată vieții și operei muzicologului – *Serghei Pojar. Cronicarul vieții muzicale a Moldovei*. Realizată pe baza surselor din presa contemporană, este un prețios instrument de informare. Lucrarea ilustrează activitatea de cercetare în domeniul muzicii, bogată în conținut și variată a acestei personalități unice în domeniul criticii muzicale din Republica Moldova. Avem o retrospectivă a vieții muzicale a Chișinăului și a Moldovei, dar și un bilanț al activității lui Serghei Pojar: muzicolog, compozitor, ziarist, pedagog, lector, „cronicarul vieții muzicale a Moldovei”, așa cum a fost numit în timpul vieții sale. Menționăm, în 2016, biobibliografia a fost premiată cu locul I, la categoria *Biobibliografii* în cadrul Concursului Național „Cele mai reușite lucrări în domeniul biblioteconomiei și științei informării”.[15]



Gheorghe Poșoalcă. „Gheorghe Poșoalcă, fiul lui Gheorghe Zubcov Poșoalcă, lăutar de la Cahul, originar din Manta – așa îi spuneau prin părțile noastre, deși familia lui era Zubcov. Eu am cântat cu el timp de vreo 3-4 ani, când eram copil. El cânta cu formația lui tata, des ne întâlneam pe la nunți prin comunele noastre din sud. A fost un violonist nemaipomenit. Am ridicat, la sud, un monument lui Gheorghe Poșoalcă, marele lăutar, de la care Vladimir Curbet, eu și alții am cules multe piese de la casa de discuri. Multă lume cântă muzică de-a lui Gheorghe Poșoalcă. Am mult material cules de la acest rapsod povestește Nicolai Botgros”. [4]



Valentin Platonov. „Am ridicat un monument la mormântul țambalagiului nostru, Valentin Platonov, care a cântat la noi și în orchestra „Folclor”, Chișinău. Nicolae Botgros” [4]

Gheorghe Angheluș. „La nordul Moldovei am ridicat un monument marelui violonist și folclorist din satul Trebisăuți, Briceni, Gheorghe Angheluș”. Nicolae Botgros.[4]



Albumul continuă cu **Gheorghe Zamfir** (n. 6 aprilie 1941, Găești, Județul Dîmbovița). Exprimându-se artistic printr-un instrument aproape uitat, reușește să cucerească aplauzele întregii planete. Modifică forma, construcția, tehnica naiului, lărgindu-i paleta de interpretare. Introduce naiul



în toate stilurile, genurile muzicale, revoluționând sunetul la scară universală și aducând naiul în atenția publicului modern. Manifestă înclinații muzicale din copilărie, atras de muzica lăutarilor. În anul 1955 la 14 ani, tatăl îl înscrie la Școala de muzică nr. 1 din București, acceptat la clasa de nai a profesorului Fănică Luca, unde demonstrează o abilitate extraordinară. Din anul 1961 la Conservatorul de Muzică „C. Porumbescu” din București, absolvindu-l cu o dublă specializare: Pedagogie (1966) și Dirijorat pentru cor și orchestră (1968). În anul 2005 apără doctoratul, obținând calificativul *summa cum laude* pentru teza *Naiul - geneză, evoluție și semnificație*, coordonată de Gheorghe Oprea. Gheorghe Zamfir aduce schimbări inovatoare naiului românesc de 20 de tuburi, înlocuindu-l cu variante pentru lărgirea domeniului tonal: naiul alto (22 tuburi), tenor (25 tuburi), bas (28 tuburi) și contrabas (30 tuburi - 1972). Obține câte nouă tonuri pentru fiecare tub, prin modificarea ambușurei. Devine posibilă interpretarea melancolică la nai a doinelor, cântecelor de leagăn, bocetelor și chiar a unor inflexiuni ale vocii umane. Își asamblează singur naiurile, din lemn de bambus, și le acordează cu ajutorul unei mici cantități de miere de albine introdusă în tuburi. În anul 2003 confecționează naiul numit *Gigantul*, având 42 tuburi, 1,35 m înălțime și 1,2 m lățime. La anul 1959 obține Premiul I, titlul de laureat pe țară, înregistrează primele compoziții proprii în stil folcloric cu Orchestra Populară a Radiodifuziunii. Între anii 1961-1966 are locul I în numeroase competiții internaționale. La anii 1966-1969 numit Dirijor al Ansamblului folcloric Ciocârlia din București. Începe în anii 1968-1970 turnee în Germania, Elveția, URSS, China, succes impresionant. În anul 1970 înființează Taraf concertistic, susține în 1971, 45 de reprezentații la teatrul de la Gaîté –Montparnasse, Paris, folosind pentru prima oară cele patru naiuri. Concertează în Europa, America de Sud, Canada, SUA, Australia, Japonia, Africa de Sud. În anul 1972 creează stilul Nai-Orgă, lărgind considerabil paleta expresivă de interpretare a naiului. Anul 1976 anunță venirea unui sunet nemaicântat până atunci, care îi atrage recunoașterea internațională. Începând cu anul 1982 înregistrează pentru Phillips cu Filarmonica din Monte Carlo. În anul 1984 cântă împreună cu Cvartetul Oxford din Torino. Lucrări camerale cu celebrul Cvartet Enescu, în Franța și Germania. În anul 1986 discul cu repertoriu baroc cu British Chamber Orchestra. Între anii 1988-1990 este primit de trei ori la Vatican. Primul muzician care a cântat în timpul Mizei Papei Ioan Paul al III-lea. După moarte, creează special pentru comemorarea Sa *Conceptul muzical Totus Tuus*, set de piese pentru nai, orgă și grup vocal bărbătesc. Se implică în compunerea coloanei sonore a filmelor: *Once Upon a Time in America*, al regizorului Sergio Leone, *Kill Bill*. În anul 1990 după Revoluție, se reîntoarce în țară. Concerte în Franța, Elveția și Turcia, declarat cel mai popular compozitor și artist al secolului XX. Concerte la pupitrul *Orchestrai Naționale de Folclor*. În anul 2006 Canada, tur cu Athenaeum String Quintet. Premiera mondială: *Anotimpurile de Antonio Vivaldi pentru nai și quintet de coarde* cât și Ciocârlia, *Lonely Shepherd* etc. În decursul unei cariere muzicale care depășește 50 de ani, Gheorghe Zamfir creează peste 300 de lucrări în stil folcloric, cameral, coral, vocal, instrumental și simfonic. Este câștigătorul a 120 de discuri de aur și platină, are peste 190 de discuri înregistrate, și peste 120 de milioane de albume vândute. Este singurul artist european care a câștigat două discuri de aur în SUA și singurul artist român care a câștigat un disc de aur în Ungaria. Gheorghe Zamfir se exprimă în pictură, având la activ 4 expoziții de pictură în țară și străinătate. În anul 2009, la Muzeul Național al Unirii din Alba Iulia a fost deschisă expoziția *Doi pictori, două epoci, două gândiri, două simțiri, doi români. Gheorghe Zamfir și Petru Beca*. Cariera didactică începe la anul 1987 la Conservatorul de Muzică din Hilversum Olanda





înființează prima catedră de nai din lume. Între anii 2001-2005 activează ca profesor asociat la Facultatea de Interpretare Muzicală din cadrul Universității de Muzică din București. Ulterior, predă cursuri de nai la Universitatea Valahia din Târgoviște. Multepremiat: Medalia Vaticanului, Ordinul Meritul Cultural al Franței, Titlul de Ofițer și Cavaler al Franței, Belgiei și Luxemburgului, Ordinul Comandorului în Columbia, Diploma Universității *Don Bosco* din Roma, două ori, Medalia de aur a Asociației din cadrul *Academiei de Artă, Științe și Litere* a Franței, două ori, Premiul Academiei *Charles Cros*, Premiul *Țitera de aur* în Franța, Premiul *Săgetătorul de Aur*, în Italia. În anul 2009 Premiul Internațional *Omnia* pentru întreaga operă muzicală, în cadrul premiilor anuale ale Academiei Internaționale „Mihai Eminescu” și anul 2014 cu Ordinul Republicii Moldova”[16]. Festivalul Internațional de nai „Gheorghe Zamfir”, petrecut la Găești, a III-a ed. din 2016. „Cel mai mare naist al tuturor timpurilor, care a făcut să curgă lacrimi de bucurie, înfiorare pe toate meridianele lumii, Gheorghe Zamfir, susține un recital, în deschiderea festivalului. Invitații au venit la conacul Olănescu, pentru a-l asculta pe cel care, prin harul său, a pus România și acest orașel pe harta lumii. Maestrul e emoționat. Aici nu cântă în fața unui public „oarecare”, e în fața celor care l-au văzut crescând, l-au văzut copil, pasionat de muzică, un pic „ciudat”, cu trăiri pe care, atunci, nu prea le înțelegea nici dânsul. La Găești cântă în fața celor care îl privesc ca pe un zeu al muzicii, îl respectă, iubesc, pentru că este al lor, mai mult decât al celor din Paris, New York, Viena... Acolo, în marile orașe, în sălile de concerte, catedrale, a ajuns cu tălpile încălțărilor aurite deja de marile succese. La Găești, poate a umblat și descuț, prin colbul aurit doar de apusul soarelui.”[17] Dirijorul Andre Rieu a locuit în Găești pe durata vizitei în România. Artistul olandez a anunțat că e cazat de prietenul său, Gheorghe Zamfir. Întrucât mama este din Hurezani, s-a decis să amenajeze un muzeu în interiorul căreia turiștii să poată vedea obiectele care îi aparțin. Casa e amenajată în incinta Muzeului Arhitecturii Populare Curtișoara, în apropiere de Târgu Jiu. Se regăsesc discuri, dar și naiuri cu care artistul a cântat pe diferite scene, haine cu care a concertat în marile orașe ale lumii. „Nu există o amintire mai frumoasă, toată viața e o amintire. Viața unui artist care a colindat lumea în lung și lat timp de cinci decenii și jumătate și care a traversat Pământul de cel puțin zece ori, dintr-o parte în alta, ducând cântecul românesc și gorjenesc la alte popoare, este o amintire de neuitat. Elveția, țară în care m-am lansat în 1967, la Laussane, de acolo a răbufnit Zamfir pe mapamond, iar elvețienii mi-au demonstrat că nu m-au uitat, spunându-mi că publicul a fost vitaminizat pentru săptămâni întregi de acum încolo”[17], a precizat *Gheorghe Zamfir* cu ocazia inaugurării casei memoriale. Regele naiului, maestrul Gheorghe Zamfir deschide și Școala Națională de Nai în orașul natal, Găești. Discografia sa cuprinde cca 50 de discuri, în fondurile Oficiului Doumente muzicale regăsim un disc. În București regăsim strada cei poartă numele „Gheorghe Zamfir”.

Ion Zaharia (n. 5.08.1941 s. Nicolaevca, Cahul) Între anii 1953-1959 studiază la Școala de Muzică „E. Coca” din Chișinău, discipolul lui Efim Tkaci (la flaut).

Vine la Institutul de Arte „G. Musicescu” cu Filip Evtodienco (flaut), Gheorghe Borș (solfegiu, armonie) și Oscar Dayn (muzică de cameră). Între anii 1964-1965, 1966-1980, 1983-1986 flautist la Orchestra simfonică a Radioteleviziunii moldovenești, prim-flautist în Orchestra Teatrului de Operă și Balet. În anul 1986 devine profesor de flaut la Conservatorul „G. Musicescu” din Chișinău, liceele de muzică „S. Rahmaninov” și „C. Porumbescu” din capitală. Din anul 1990 conferențiar. „Ion Zaharia are jăratec pe buze. Ar părea că nici se atinge de recele suflu al metalului, dar totul în jur se aprinde. Misterios incendiu





al sunetelor imprecate și rostogolite în genurile imensității. Clar lucru că această ardere vine dinlăuntru sufletului lui tânguios, din portalurile viței-de-vie, de la modul pașnic al baștinei sale, din curajul de a fi zidit numai din muzică. Din această zidărie de cărămidă, fără de grinzi și proptele cântă și va cânta fiecă os din făptura lui de atlet al plaiului, de om înzestrat cu neodihna zorilor de zi"[18] zice Ion Proca. Protagonistul a cinci filme televizate în studiourile Telefilm-Chișinău. A fondat formația Sirinx, cu care a realizat un șir de turnee în Ungaria, Cehoslovacia, Bulgaria, Rusia, România, Polonia, SUA, Germania, Italia, Franța, Spania, Japonia etc. I-a avut elevi pe Oleg Burschi, Iulian Gogu, Svetlana Pogrebnik, Sergiu Martea ș.a. În anul 1963 devine Laureat al Concursului tinerilor interpreți din Chișinău, anul 1976 primește Artist Emerit din Republica Moldova. Din anul 1992 este Artist al poporului din Republica Moldova, Membru al Uniunii Muzicienilor din Moldova. În anul 1999 primește Ordinul Gloria Muncii și în anul 2001 Trofeul de Aur la Festivalul de muzică din Phenian, Coreea de Nord.

Vasile Iovu (n. 24 iulie 1950 Bardar, r. Ialoveni). „S-a născut în familia Mariei și a lui Gavril Iovu. Între anii 1956-1960 la vârsta de 10 ani, studiază flautul la liceul „C. Porumbescu”. Vine între anii 1967-1971 la Academia de muzică „G. Musicescu” din Chișinău, clasa de flaut a profesorului Filip Evtodienco și dirijat de orchestră. Pleacă în anul 1971 la Vilnius. Decisivă pentru adevărata carieră artistică a fost întâlnirea sa cu Gheorghe Zamfir, care l-a îndrumat, binecuvântat întru cucerirea înălțimilor muzicii românești. Între anii 1970-1971 și din 1972-prezent este solist-



instrumentist în Orchestra de muzică populară „Folclor” a Radiodifuziunii Naționale, iar astăzi - a Filarmonicii Naționale „S. Lunchevici” din Chișinău. În anul 1973 deschide clasa de nai la Institutul de Arte „G. Musicescu”, creând o adevărată „academie a naiului”, educând o întreagă pleiadă de tineri interpreți. Vasile Iovu devine primul naist profesionist din stânga Nistrului și primul profesor în clasa de nai a Academiei de muzică, autorul primei „Metode de nai” (1982) destinate învățământului muzical mediu și universitar. Astăzi aria preocupărilor repertoriale, stilistice și de gen ale interpretului este foarte extinsă: muzica populară, simfonică, de cameră, ușoară. Din anul 1992 este fondator al Ansamblului instrumental „Vasile Iovu”. V. Iovu a purtat faima muzicii naiste în Moscova, Havana, a concertat în diverse componente, pe toate continentele, fiind aplaudat în SUA, Anglia, Elveția, Franța, India, Australia, Japonia, Germania, China și multe alte țări. Acasă meritele legendei naiului basarabean sunt apreciate cu : Anul 1980 Artist Emerit al Republicii Moldova, „Ordinul Republicii”, cea mai înaltă distincție de stat și anul 1989 Artist al Poporului. În anul 1992 Medalia „Meritul Civic”. Din anul 2000 este profesor universitar și primește Premiul Național. Înzestrat cu o sensibilitate deosebită, având alese studii muzicale, și-a însușit o tehnică uimitoare, care-i permite să scoată în evidență întreaga gamă de sonorități ale acestui străvechi instrument. A efectuat numeroase înregistrări pentru fondul Radio și Televiziune (200 piese); CD-uri –*În amintirea mamei, Legenda Basarabiei, Ave Maria, Meditație, Ecoul dacilor, Dragostea e ca o floare*; 4 CD-uri cu ansamblul „Vasile Iovu”, înregistrate în Austria și Germania și filmul - *Concert de autor*. A colaborat cu orchestrele: „Mugurel”, „Lăutarii”, Orchestra Simfonică de Stat din Moscova, Orchestra Simfonică și Jazz din Sankt-Petersburg, Orchestra Simfonică a Radio-Televiziunii Naționale, Moldova, Orchestra Simfonică a Filarmonicii „George Enescu” (Ateneul Român), și cu maeștri - Gh. Zamfir, M. Bieșu, E. Doga, Gr. Vieru, A. Samoilă, Gh. Mustea. În repertoriul maestrului predomină hore, sârbe, jocuri, melodii de dor, suite pentru nai, caval, ocarină, doine.”[19] „Dragostea, afecțiunea mea pentru Vasile Iovu nu poate fi descrisă în cuvinte. El a demonstrat că e un om fidel, cu o coloană vertebrală dreaptă, cu niște principii de viață extraordinare de



frumoase și este din punct de vedere al caracterului, al sensibilității sufletului sau un om desăvârșit. L-am apreciat și-l apreciez ca pe un mare profesionist. La ora actuală, cred că este unul dintre cei mai mari naști de pe planetă, care exprimă patima și pasiunea pentru muzică și naiul românesc. E un gest nobil pe care-l apreciez la justa-i valoare"[20], constată, într-un eseu, regele naiului, *Gheorghe Zamfir*. „De câteva decenii numele naistului Vasile Iovu a devenit pentru noi un simbol. După maestrul Gheorghe Zamfir, este cel mai reprezentativ mesager al culturii muzicale autohtone, care propagă arta interpretativă la naiul românesc, în multe țări ale lumii de pe aproape toate continentele. Artă sa interpretativă, este cu adevărat inconfundabilă. Prin aceasta și cucerește spațiile tuturor melomanilor cărora le-a fost dat să-l asculte vreodată"[21] *Vasile Crăciun*, prof. univ., șef al Catedrei Instrumente Populare a Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice din Chișinău.

Nicolae Botgros (n. 25.01.1953 în satul Badicu-Vechi, raionul Cahul). Nicolae Botgros s-a născut într-o familie de lăutar. Este fiul lăutarului Dumitru Botgros „*cel strășnic*". Dumitru a înscris pagina sa de aur în muzica populară. Numit „Paganini de la Bădicu” nea Mitică nu a făcut carte la Viena sau Paris, deși și-a dorit să fie elev măcar la vreo școală din Iași sau Chișinău (știa notele muzicale la perfecție), dar nu a fost să fie. Împreună cu alt lăutar cunoscut, Ignat Bratu, a creat la sudul Moldovei un taraf de mare succes cu care a participat în 1960 la decada artei moldovenești la Moscova, incendiind scena în sensul frumos al cuvântului și câștigând medalia de aur. Toți au învățat să cânte la câte un instrument, pentru că la nevoie să poată încropi un taraf de nuntă sau orchestră pentru baluri. Repertoriul era bogat, de la „*Hora în două părți*” la creații de cafe-concert și chiar lucrări clasice. Cei 3 frați și 5 surori au deprins repede filosofia familiei: Ca să câștigi dreptul de a cânta la vioară, trebuia să porți mai întâi toba în spinare. Nicolae a învățat melodiile la ureche, iar un timp se culca și se trezea cu sunetul de tobă. Asculta cu luare-aminte tot ce cânta tata pe la petreceri. A învățat singur să bată toba și-i era tare ciudă pe darabana care era mai mare ca el. La șapte ani s-a dus la Școala de muzică din Cahul. Împreună cu badea Vasile s-a întors în primăvară acasă, căci nu ajungeau bani pentru întreținerea celor doi frați. Mama lui Nicolae a visat întotdeauna ca băieții și fetele să facă studii, vroia să-i vadă oameni mari. La școală, profesorii erau extrem de indulgenți cu frații Botgros, care veneau la lecții: luni, marți, miercuri și joi, căci sfârșitul de săptămână era rezervat nunților și petrecerilor. Uneori, se întâmpla ca Nicolae să adoarma cu capul pe bancă după nopțile de nesomn și oboseală. Mai târziu, cu banii de la mama (25 de ruble, primite pe ascuns), Nicolae Botgros a ajuns la Soroca, la Școala de iluminare culturală. Aici pentru prima dată a asistat la un concert de-al „Lăutarilor”. A rămas vrăjit. Tot la Soroca s-a îndrăgostit lulea de Lidia Bejenaru, care avea să-i devină soție. Nu vedea nimic altceva în jurul său decât ochii ei negri și costița lungă până-n pământ. S-au luat devreme, aveau câte 19 ani. La nunta lor au cântat cei mai vestiți lăutari ai vremii. Soarta comună, ambii venind din familii numeroase, i-a făcut să împartă bucuriile și necazul. Prima orchestră dirijată de Nicolae Botgros a fost „Ciocârlia” de la Edineț. În 1973 se mută la Chișinău și este violonist în Orchestra „Mugurel” a Filarmonicii, apoi la „Joc”. Orchestra Națională de muzică populară „Lăutarii” a fost fondată în anul 1970, în cadrul Filarmornicii de Stat, de binecunoscutul interpret Nicolae Sulac, dirijori fiind compozitorul și violonistul Mircea Oțel, apoi trompetistul Gheorghe Usaci. Considerat un „*magician al viorii*”, maestrul Nicolae Botgros a fost numit în 1978 la conducerea Orchestrei Populare „Lăutarii”. În anul 1982 primește titlul de Artist emerit din Moldova, în anul 1987 Artist al poporului din Moldova și în anul 1993 Ordinul Republicii.





Un geniu al viorii, Nicolae Botgros a dus faima muzicii populare în zeci de țări europene, dar și în SUA, Australia, Noua Zeelanda, în toate țările din spațiul ex-sovietic. În 2015, formația „Lăutarii” și-a aniversat 45 de ani de activitate artistică. De-a lungul anilor, Nicolae Botgros a reușit să înregistreze doar 2 albume pentru sine și aceasta pe lângă sutele și chiar miile de materiale muzicale înregistrate cu interpretii de muzică populară. O valoare culturală, a dus faima orchestrei „Lăutarii” nu doar peste țări, ci și peste ani, fiind declarat dirijorul celei mai bune orchestre de muzică populară din întreg arealul românesc în anul 2002. Nicolae Botgros știe a mânuși bagheta de dirijor a orchestrei odată cu arcușul viorii, demonstrând măiestrie și talent în tot ceea ce face. Dragoste și dor pe strune de vioară...„Iubesc doinele, romanțele, iar când ascult jocul nostru sau bătuta îmi pare că e tot ce poate fi mai frumos pe pământ. Melodia mea preferată este muzica populară. Cea mai frumoasă amintire din viața mea este ziua căsătoriei, apoi cea în care s-a născut Corneliu, după care țin minte altă zi importantă - ziua în care a apărut pe lume Cristian. Cea mai mare admirație o am pentru Nicolae Sulac, care nu dormea nopți, se chinuia, făcea texte și muzică, era un om deosebit și a muncit frumos. Slăbiciunea mea sunt fetele frumoase, fericirea mea cea mai mare - când îi văd pe lăutarii mei fericiți, atunci mă înfrupt și eu din fericirea lor. Dacă nu eram violonist, cred că aș fi fost aviator, cânt atâ de repede, precum zboară o rachetă. Îmi place să pescuiesc, să stau la natură” ne destăinuie Nicolae Botgros. [22]

„... Atât de tulburător sună vioara lui Botgros! Și atât de Înălțător! Atât de tainic! Nu oricărui îi este dat să cânte totul! Și despre toate pe coarda sensibilă a inimii și a viorii! „Lăutarii” au acompaniat peste 100 de interpreți de muzică populară, colaborând cu cei mai de seamă exponenți ai tuturor zonelor folclorice din România, ca Maria Ciobanu, Sofia Vîcoveanca, Irina Loghin, Dinu Iancu Sălăjan, Zinaida Julea, Nicolae Glib, Maria Sarabaș. Așa și-a petrecut viața - în drum spre concerte, în săli de spectacole și-n studiouri de înregistrări. Niciodată n-a găsit răgaz - interpretii, atât de la Chișinău, cât și de la București sunt pur și simplu onorați să stea alături de el pe marea scenă. Iar Nicolai Botgros nu poate să refuze nici o invitație, când e vorba de muzică populară, zice Rodica Trofimov. [23]

În repertuarul orchestrei se regăsesc cele mai strălucite perle ale folclorului moldovenesc, cu parfum autentic „Lăutarii”, o orchestră - simbol a Moldovei, au evoluat primii în noua Sală a Palatului din București. Datorită orchestrei și, în special, a perseverenței lui Nicolai Botgros de a le pune pe toate la locul lor, muzica populară și-a recăpătat autenticitatea moștenită de secole. În muzica „Lăutarilor” se regăsește plinitudinea și armonia. Nicolai Botgros regretă că nu mai are spectacole la țară și că s-au rărit rapsozii, căci este sigur că sub stratul vremii poți găsi melodii și cântece scilicet aidoma mărgăritarului. Tradiția familiei a fost prelungită de fiul Corneliu, un violonist bun ce se află astăzi la pupitrul dirijoral al formației „Hora Chișinăului”, nepoțelul este leit nea Mitică: bate tactul și joacă mărunțica cu foc. Numit de către popor și „vioara neamului”, talentatul lăutar depune multă muncă pentru a nu-și dezamăgi ascultătorii, străduindu-se să le transmită prin creația sa farmecul cântecului popular. Nicolae Botgros spune că este fericit și împlinit, pentru că Dumnezeu la hărăzit cu un dar foarte prețios, se bucura că a avut puteri să-și poată forma o orchestră cu renume, o familie împlinită și mulți spectatori care îi dau curajul de a merge mai departe pe drumul cântecului popular.

Vitalie și Vasile Advahov. Cei doi frați s-au născut în or. Cahul, în familia lui Vasile și Agafia Advahov, tatăl din Gotești, mama - din Cîrpești, Cantemir. Erau profesori la Școala Pedagogică din Cahul. Vasile Advahov preda acordeonul și conducea grupuri de orchestră. În 1978, el a absolvit Institutul de Arte din Chișinău, clasa de acordeon și dirijat orchestră. Imediat a format o orchestră în care a adunat lăutarii de la sud,



inclusiv pe Dumitru și Gheorghe Botgros, tatăl și fratele „Lăutarilor”, Nicolae Botgros, Ion Marinovici, Ionel și Toma Acriș ș.a. „Născuți pe malul Prutului, într-o familie de lăutari, noi de mici copii am crescut cu muzica și vorba românească”, ne spune Vitalie Advahov, care e doar cu un singur an mai mare decât Vasile. Nici nu s-a pus problema ce cale să-și aleagă copiii, ambii studiind muzica de la vârsta de cinci-șase ani. „Tata nici nu ne-a întrebat ce dorim:



ne-am trezit cu vioara și acordeonul în mâini”, precizează mezinul Vasile care, de mic a bătut toba la diverse nunți și cumetrii, a doua zi, la „zeamă”. Când prindea a ațipi cu toba în mână, tatăl său îl îndemna: „Cântă, Vasilică, am să-ți cumpăr bicicletă!”. Înainte de bicicletă însă i-a cumpărat o vioară... De la „fuioare”- la liceu, de la liceu - la academie. Prima „universitate” de muzică au făcut-o acasă, la concerte, nunți, cumetrii și „fuioare”, astfel încât la Liceul Republican de muzică „Ciprian Porumbescu” în Chișinău, spre deosebire de alți copii, care nu știau cel puțin intervalele muzicale, au venit bine pregătiți. Vitalie s-a înscris la acordeon, unde a studiat în clasa lui Boris Socolov și cea a lui Vladimir Zagumionov. Vasile însă a susținut examenele de admitere la clasa de țambal și cea de vioară. După ce le-a susținut cu brio, un profesor îl îndemna pe tatăl copilului să-l înscrie pe acesta la țambal, iar altul - la vioară. A ales vioara, studiind în clasa profesorilor Tamara Caftanat, Galina Buinovschi și Gheorghe Neaga, iar la Academia de Muzică - în cea a lui Boris Dubosarschi. După absolvirea Academiei de Muzică, Teatru și Arte Plastice, în jurul celor doi frați, care participau în spectacole în duet, au început să se adune mai mulți tineri talentați. Astfel a apărut ideea creării unei orchestre. Inițial, ei intenționau să facă o orchestră nu prea mare, dar într-o formulă nouă - cu vioară, acordeon, percuție și chitară. Treptat însă, ținând cont de observațiile mai multor specialiști, au format o orchestră pe placul tuturor: cu violă, contrabas și alte instrumente de muzică populară și clasică. „Vorba e că mulți tineri vor să se afirme, să evolueze și să înregistreze piese cu noi, unii artiști asociindu-se cu noi fără salarii. Altminteri, noi contăm doar pe calitate. Să înregistrăm o piesă-două în jumătate de an, dar să fie de calitate”, ne spun frații Advahov, care se pregătesc să editeze un CD de muzică instrumentală. Scopul lor este de a încuraja mai mulți tineri să se afirme. „Loc pe scenă este pentru toți, iar lumea, ca să aplaude, nu trebuie s-o forțezi”, consideră ei. Ca și Vasile Advahov-tatăl, cei doi frați speră că pe urmele lor vor călca și... urmașii. Cătălin, feciorul lui Vitalie, la vârsta de trei anișori a fost înscris în Ansamblul de cântece și dansuri „Loly-pops”, iar la patru ani a devenit laureat al Concursului „Ploaia de stele”. Și feciorul lui Vasile, Dănuț, de numai un an de zile, dansează în ritm, fiind numai ochi și urechi când cântă tata la vioară... La Chișinău a apărut o formație care, de la debutul ei, a făcut furori pe piața muzicală. Debutul lor a fost de mare succes, pista de lansare fiind CD-ul „Lume, nu mă judeca”, înregistrat cu distinsa cântăreață de muzică populară Zinaida Julea. De atunci încoace, Orchestra fraților Advahov este solicitată frecvent de către interpreții de pe ambele maluri ale Prutului. Numai în 2010, ea a înregistrat două CD-uri cu marele rapsod Mihai Ciobanu - „Lume, lume, cât de dragă-mi ești” și „O vioară, un cântec, un dor” (voce - Mihai Ciobanu, vioară - Mihăiță Ciobanu). Specialiștii în materie caracterizează apariția acestei formații drept un miracol, ea adunându-i în jurul său pe cei mai talentați tineri lăutari de la noi, majoritatea veniți de pe băncile Liceului Republican „C. Porumbescu”, unde au învățat și ei. Este singura orchestră de



la noi care poartă numele a doi frați. „De ceva vreme cel mai mult mi-e drag să cânt cu Orchestra municipiului Chișinău Vitalie și Vasile Advahov. Sunt oameni de omenie și cel mai bine mă înțeleg cu ei - dintr-un gest. Țin la Vitalie și Vasile Advahov extrem de mult. Pregătim niște cântece noi, care, sperăm, ca și celelalte cântece pe care le-am lansat împreună, să ajungă la inimile ascultătorilor. Sunt cu totul deosebiți. Alături de ei mă simt întinerită!”, a accentuat Zinaida Julea. La rândul său, Mihai Ciobanu ne-a spus că Vitalie și Vasile sunt deosebit de talentați. „Mă mândresc cu ei și sper să colaborăm în continuare”, ne-a spus interpretul. Orchestra este, cu adevărat, un miracol.[24]

Ilian Gîrneț (n. 23.11. 1983 la Sankt-Petersburg). Familia Gîrneț vine la Chișinău (mama-pianista Margareta Cuciuc, tatăl-maestru coregraful Eugen Gîrneț) și Ilian și-a început studiile muzicale la Liceul Republican de Muzică „C. Porumbescu”, clasa profesoarei de vioară Galina Buinovschi. Între anii 2001-2006 studiază vioara la Academia de Muzică, Teatru și Arte Plastice din Chișinău (profesor-Boris Dubosarschi). A participat la multe concursuri naționale și internaționale: anul 1992 la Concursul național, Premiul III, Chișinău. În anul 1993 Premiul I, Chișinău. Anii 1994,1995 la Concursul Internațional „Jeunesses Musicales”, Premiul I, București, anul 1997 Concursul Internațional, Premiul III, Premiul special, Germania. În anul 1998 Premiu oferit de Primăria mun. Chișinău. Anul 1999 Premiul „Mihail Jora”, România și anul 2000 Concursul Internațional „H. Wieniawsky”, Premiul III, Lublin, Polonia și Jocurile Delfice, Medalia de Aur, Moscova. În anul 2006 Concursul Internațional, Grand Prix, Astana, Kazahstan. Anul 2008 Concursul Internațional „Nuri Iyicil”, Premiul I, Istanbul, Turcia. În anul 2009 Concursul Internațional „Regina Elisabeth”, Premiul III, Belgia. A colaborat cu dirijorii: O. Palymski, Gh. Mustea, M.Agafița, C. Florea, M. Secichin, V. Doni, A. Bojoncă, O. Balan, O.Popa, R. Luther, I. Numminen. A concertat în Rusia, România, Polonia, Germania, Austria, Finlanda, Kazahstan, Belarus, Franța, Ucraina, Olanda. Anul 2007 îi aduce titlul onorific „Maestru în Artă” al RM și anul 2009 „Artist al Poporului” din Republica Moldova.



Aceste nume notorii reprezintă mândria cântecului popular românesc. Adunați grămăjoară de cântecele bravilor noștri lăutari, neamul nostru a reușit, în vremuri deloc ușoare, să-și păstreze limba, tradițiile, portul nostru național. Artiștii sunt cei care ne-au încălzit atunci când ne era frig și ne-au bucurat atunci când ne era trist. Această expoziție prezintă mai degrabă simbolul unei candelă aprinse în Templul viu al neamului. Fiecare material inclus în expoziție din fondurile Bibliotecii Științifice USARB a fost căutat cu multă stimă, fiind selectate cele mai alese cuvinte care exprimă gândurile și sentimentele luminoase legate de cei care au fost și sunt valoroși instrumentiști români. Expoziția prezintă și un îndemn pentru cei înzestrați cu harul scrisului, să-și aducă aminte de oameni dragi sufletului și să elaboreze lucrări consacrate personalităților celebre din Panteonul artei muzicale populare din întreg spațiul românesc.

Bibliografie:

1. MANEA, Mugurel. *Cei mai cunoscuți lăutari ai României din toate timpurile*. [on-line] [citât 22 noiembrie 2016]. Disponibil: <http://adevarul.ro/locale/slatina/>
2. TCACI, Efim. *Eugeniu Doga*. Ch.:Literatura artistică, 1980. p. 6.
3. DELEU, Ecaterina. *Reconstrucția monumentelor funerare ale artiștilor* [on-line][citât 28 octombrie 2016]. Disponibil: <http://archiva.flux.md/articole/5566>



4. *Fluieraș* [on-line][citată 28 octombrie 2016]. Disponibil: <http://www.moldovenii.md/md/people/123>
5. *Despre Filarmonica Națională „Serghei Lunchevici”* [on-line][citată la 14 noiembrie 2016] Disponibil: http://filarmonica.md/new/index.php?option=com_content&view=article&id=50&Itemid=72&lang=ro
6. *80 de ani de la nașterea lui Serghei Lunchevici*. [on-line][citată 14 noiembrie 2016]. Disponibil: <http://glasul.md/80-de-ani-de-la-nasterea-lui-serghei-lunchevici/>
7. BABII, Vladimir. *Studiu de organologie*. Ch. : [S.n.], 2012. p. 93. ISBN 978-9975-4346-5-2 <http://tinread.usarb.md:8888/tinread/fulltext/babii/studiu.pdf>
8. Zaharia Petre. In: *BUZILĂ, Serafim. Interpreți din Moldova : lexicon encicl.* (1460-1960). Ch. : ARC, 1996. p. 461. ISBN 978-9975-928-02-1
9. STIRBU, Alena. *Ion Carai – celebrul trompetist din istoria lautareasca a moldovei* [on-line][citată 28 octombrie 2016]. Disponibil: <https://plus.google.com/+AlinaStirbu1/posts/iCLHZTrPUxo>
10. NECULCE, Nina. *Amintiri vii despre părinți pentru copii* [on-line][citată 28 octombrie 2016]. Disponibil: <http://jurnal.md/ro/import/2009/11/14/amintiri-vii-despre-parinti-pentru-copii-15787/>
11. DELEU, Ecaterina. *Omagiu în memoria lăutarilor* [on-line][citată 28 octombrie 2016]. Disponibil: <http://archiva.flux.md/editii/20105/articole/8723/>
12. SULAC, Nicolae. *Valeriu Hanganu n-a murit, ci doarme! În memoria marelui trompetist* [on-line][citată 28 octombrie 2016]. Disponibil: <https://nicolaesulac.wordpress.com/2016/08/11/valeriu-hanganu>
13. Serghei Pojar. 1961-2010. In: *Calendar Național. 2011*, Chișinău : BNRM, 2010, p. 100.
14. TORNEA, Nelly. *Un Pojar care ne bucură și ne avuțește*. In: *Moldova*. 2006, nr. 6-7. pp. 34-35.
15. BLAGA, Eugen. *Gheorghe Zamfir* In: *Actualitatea muzicală*. 2010, nr. 7, pp. 30-31. ISSN 1220-742x
16. ANGHEL, Carmen. *Găești, capitala internațională a naiului, va avea un muzeu „Gheorghe Zamfir”* [on-line][citată 05 decembrie 2016]. Disponibil: <http://www.evz.ro/gaesti-capitala-internationala-a-naiului-va-avea-un-muzeu-gheorghe-zamfir.html>
17. Ion Zaharia. In: *Calendar Național 2011*. Ch., 2010, p. 142.
18. *Iovu Vasile*. [on-line][citată 05 decembrie 2016]. Disponibil: <http://moldovenii.md/md/people/478>
19. *Metodă de nai* [Vasile Iovu] [on-line][citată 05 decembrie 2016]. Disponibil: <https://orasulmeuchisinau.wordpress.com/2014/03/30/metoda-de-nai-vasile-iovu/>
20. *Vasile Iovu – naist*. [on-line][citată 05 decembrie 2016]. Disponibil: <http://www.timpul.md/articol/-vasile-iovu--naist->
21. AFTENII, Vlada. *Nicolae Botgros, biografie (1953 – prezent)* [on-line][citată 13 noiembrie 2016]. Disponibil: http://istoria.md/articol/854/Nicolae_Botgros,_biografie
22. TROFIMOV, Rodica. *Nicolai Botgros. Magicianul cu ochii triști* [on-line][citată 13 noiembrie 2016]. Disponibil: http://arhiva.vipmagazin.md/profil/Nicolae_Botgros/
23. *Un miracol - Orchestra fraților Advahov* [on-line][citată 14 noiembrie 2016]. Disponibil: <http://www.timpul.md/articol/un-miracol---orchestra-fratilor-advahov>
24. Ilian Gîrneț. [on-line][citată 14 noiembrie 2016]. Disponibil: <http://organhall.md/artisti-solist/ilian-garnet>